

Vývoj priestorovej polarizácie na regionálnej úrovni na Slovensku v rokoch 1996 – 2008

Pavol HURBÁNEK

Abstract: *The objective of this contribution is to analyse the development of spatial polarisation at regional scale in Slovakia in 1996 and 2008, and to identify those parts of the studied period that are characterised by divergent development, those characterised by convergent development, and the moments between them, i.e. when the growth of regional disparities/differences is turning into their decline or vice versa.*

Key words: *spatial polarisation, regional disparities/differences, regional development*

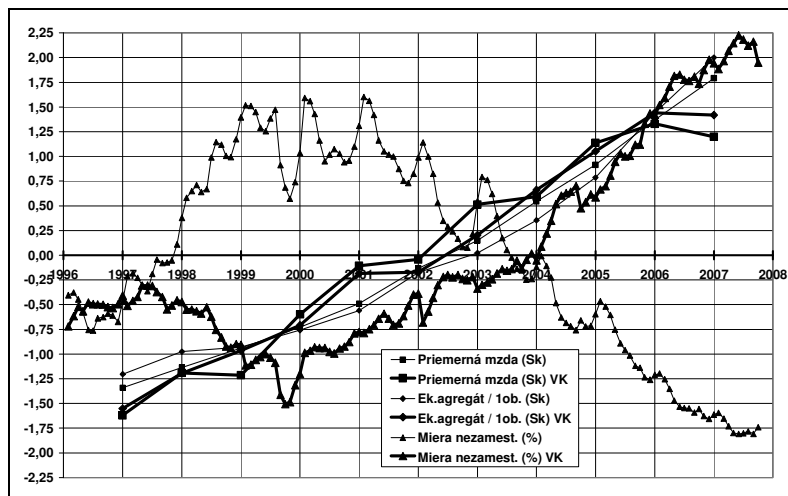
V posledných rokoch bola priestorovej polarizácii na Slovensku a jej vývoju najmä na regionálnej úrovni venovaná v geografii relatívne veľká pozornosť (napr. Korec, P., 2005, Sloboda, D., 2006, Matlovič, R. a Matlovičová, K., 2005, 2008). Z českej proveniencie možno spomenúť napr. autorské dvojice Havlíček, T. a Chromý, P. (2001) a Blažek, J. a Csank, P. (2007). Rastúci záujem o túto problematiku dokumentuje aj veľký počet príspevkov na 5. medzinárodnom geografickom kolokviu v Danišovciach, ktorých predmetom bolo vo väčšej či menšej miere štúdium regionálneho rozvoja alebo regionálnych disparít. Pre doterajší výskum v tejto oblasti je pritom charakteristických niekoľko spoločných znakov.

Jedným z nich je relatívne väčšia pozornosť venovaná makroregionálnej (kraje/VÚC) a menšia mezoregionálnej úrovni (okresy, FMR), a to napriek tomu, že v slovenskej geografii prevažuje názor, že pri výskume regionálneho rozvoja sú vhodnejšou alternatívou k administratívnym alebo štatistickým územným jednotkám relatívne uzavreté prirodzené regióny, ktoré boli práve na mezoregionálnej úrovni na Slovensku už vymedzené ako funkčné mestské regióny (cf. Bezák, A., 2000) a možno ich relatívne dobre aproximovať jednoduchým prevzatím alebo pospájaním okresov ako štatistických územných jednotiek mezoregionálnej úrovne do akýchsi kvázi-FMR alebo KFMR (cf. Korec, P., 2005). Ďalšou spoločnou črtou je prevažnosť zmien v intenzite regionálnych rozdielov medzi dvoma alebo viacerými prierezovými momentami v čase nad analýzou kontinuálneho/spojitého vývoja v čase, ktorý umožňuje v sledovanom období okrem zmien v intenzite regionálnych rozdielov identifikovať i okamihy maximálnych alebo minimálnych regionálnych rozdielov, t.j. okamihy zmeny z divergentného na konvergentný vývoj alebo z konvergentného na divergentný vývoj (v danom poradí). Posledným významnejším charakteristickým znakom je až prílišné sa sústreďovanie na výslovne ekonomické a sociálne indikátory na úkor čiastočného zanedbávania až úplného opomenutia iných vhodných napr. demografických indikátorov a akýchsi "všeobecno-geografických" indikátorov stupňa vývoja krajiny (ako hlavného objektu výskumu geografie) na škále od "rurálnej" po "urbánu" alebo od "prírodnej" po "kultúrnu", čo je do istej miery v rozpore s dvoma základnými princípmi geografického výskumu, ktorými sú priestorovosť a (v tomto prípade opomínaná) syntetickosť. Ako spoločný menovateľ týchto troch charakteristických znakov je obvyčajne uvádzaná zlá dostupnosť, príp. až nedostupnosť potrebných dát, v niektorých prípadoch snáď len zdanlivá, v iných skutočná.

Cieľom tohto príspevku je preto analyzovať kontinuálny vývoj vybraných indikátorov priestorovej polarizácie na Slovensku na úrovni KFMR v období od 31. 12. 1996 do 30. 9. 2008 alebo kratšom (v závislosti na dostupnosti dát). Hlavnou úlohou je pritom posúdiť, či a v ktorej časti sledovaného obdobia má tento konvergentný alebo divergentný charakter, a v ktorých okamihoch nastáva zmena z prvého na druhý alebo naopak. Pôvodné zdrojové údaje za okresy sú pre tento účel prepočítané na KFMR pomocou váženého priemeru. Pre hodnotenie intenzity regionálnych disparít je použitý variačný koeficient (VK) vypočítaný z váženej smerodajnej odchýlky a váženého priemeru (cf. Blažek, J., 1996, Sloboda, D., 2006). Vybraných je pritom desať indikátorov, ktoré sú pre sprehľadnenie zoskupené do troch zhlukov symbolicky reprezentujúcich zložky akéhosi trinitárneho modelu reality – človek, spoločnosť, prostredie.

Z najčastejšie sledovaných sociálno-ekonomických indikátorov sú použité priemerná mzda, ekonomický agregát na 1 obyvateľa a miera nezamestnanosti v percentách (*Graf 1*). Ako zdrojové údaje sú použité hodnoty priemernej hrubej nominálnej mesačnej mzdy zamestnancov a ako váhy hodnoty

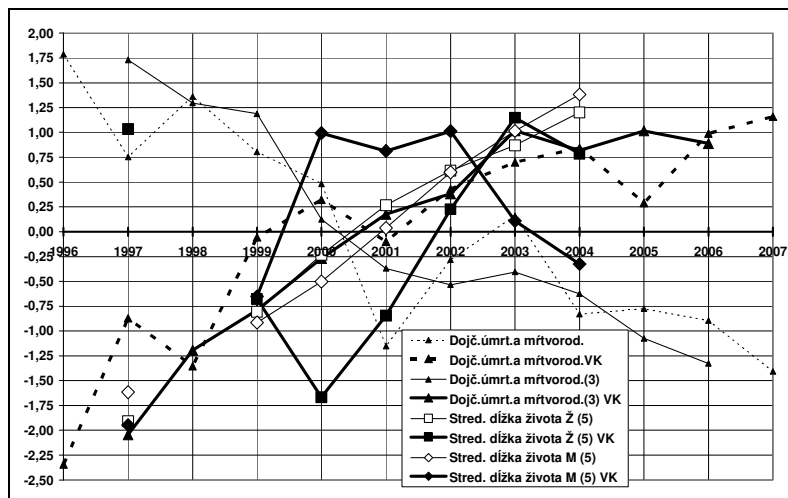
priemerných evidenčných počtov zamestnancov vo fyzických osobách z ročných výkazov podľa podnikového výkazníctva (v ktorom sú zamestnaní vykázaní v tom okrese, kde skutočne pracujú, teda majú svoje skutočné pracovisko a nielen sídlo podniku) v rokoch 1997 - 2007 (ŠÚ SR 1998 - 2008, 2008a). Ekonomický agregát na 1 obyvateľa – používaný ako istá náhrada hrubého domáceho produktu na 1 obyvateľa na úrovniach nižších ako NUTS 3 – je vypočítaný ako podiel súčiny priemernej mesačnej mzdy zamestnanca a priemerného evidenčného počtu zamestnancov v čitateli a stredného stavu obyvateľstva v rokoch 1997 - 2007 (ŠÚ SR 2008b) v menovateli, pričom stredný stav obyvateľstva je použitý tiež ako váha. Posledným z tejto skupiny najčastejšie sledovaných ukazovateľov je miera evidovanej nezamestnanosti vypočítaná ako podiel celkového počtu evidovaných nezamestnaných, resp. uchádzačov o zamestnanie a počtu ekonomicky aktívnych, ktorý je opäť použitý tiež ako váha, v období od 31. 1. 1997 do 30. 9. 2008 (ÚPSVaR 2008).

Graf 1. Vývoj vybraných sociálno-ekonomických indikátorov priestorovej polarizácie od 31. 1. 1997 do 30. 9. 2008 v jednotkách štandardizovaného skóre z na osi y

Z veľkého počtu možných demografických indikátorov priestorovej polarizácie sú vybrané len tie podľa autora najvhodnejšie, hoci v literatúre nie práve najčastejšie používané: stredná dĺžka života žien a mužov za roky 1997 a 1999 - 2004 (ŠÚ SR 2001, 2008a) a akási analógia perinatálnej úmrtnosti (t.j. súčtu narodených mŕtvo a zomrelých do siedmich dní na 1000 narodených spolu), presnejšie kombinácia mŕtvorodenosti a dojčenskej úmrtnosti, t.j. súčet narodených mŕtvo a zomrelých do jedného roka na 1000 narodených spolu za roky 1996 - 2007 (ŠÚ SR 2008b). Zatiaľ čo pri tejto kombinácii boli za váhy považované počty narodených spolu (narodených mŕtvo i živo), výber váh pre indikátor strednej dĺžky života je problematickejší. Hoci pri výpočte strednej dĺžky života za KFMR by sa mu dalo predísť, a to tak, že by táto nebola počítaná ako vážený priemer z okresov tvoriacich KFMR, ale priamo z počtov žijúcich a zomrelých v jednotlivých vekových kategóriách v jednotlivých KFMR, pri výpočte váženého variačného koeficientu už tento problém obísť nemožno. Preto boli v oboch prípadoch ako hrubá aproximácia za váhy považované hodnoty stredného stavu žien a mužov (ŠÚ SR 2008b). Keďže stredná dĺžka života sa pre okresy vzhľadom na možný nízky počet zomrelých osôb v jednotlivých vekových kategóriách nepočíta za jediný rok (tak ako pre SR ako celok), ale za obdobie piatich rokov (napr. hodnota v grafe 2 uvádzaná za rok 2004 je v skutočnosti za obdobie rokov 2002 - 2006), sú použité aritmetické priemery hodnôt stredného stavu obyvateľstva z jednotlivých rokov tohto päťročného obdobia. Výnimkou je len hodnota variačného koeficientu za rok 1997 vypočítaná na základe hodnôt strednej dĺžky života za obdobie 1995 - 1999 a aritmetického priemeru hodnôt stredného stavu obyvateľstva za obdobie 1996 - 1998 (keďže údaje o strednom stave obyvateľstva za rok 1995 pre okresy platné od roku 1996 neboli dostupné). Z týchto dôvodov nie sú hodnoty strednej dĺžky života za SR ako celok uvádzané v grafe ako vážené priemery z hodnôt za KFMR za päťročné obdobia zhodné s oficiálnymi hodnotami strednej dĺžky života za SR ako celok. Rozdiely medzi nimi sú však nevýznamné. Z podobných dôvodov, t.j. vzhľadom na možný nízky počet narodených mŕtvo a zomrelých do

jedného roka v jednotlivých KFMR za jediný rok, sú v grafe krivky kombinácie mŕtvorodenosti a doječenskej úmrtnosti zobrazené tiež na základe výpočtu zo súčtov počtu narodených spolu, narodených mŕtvo a zomrelých do jedného roka v jednotlivých KFMR z trojročných období (napr. hodnota v grafe 2 uvádzaná za rok 2006 je v skutočnosti za obdobie rokov 2005 – 2007).

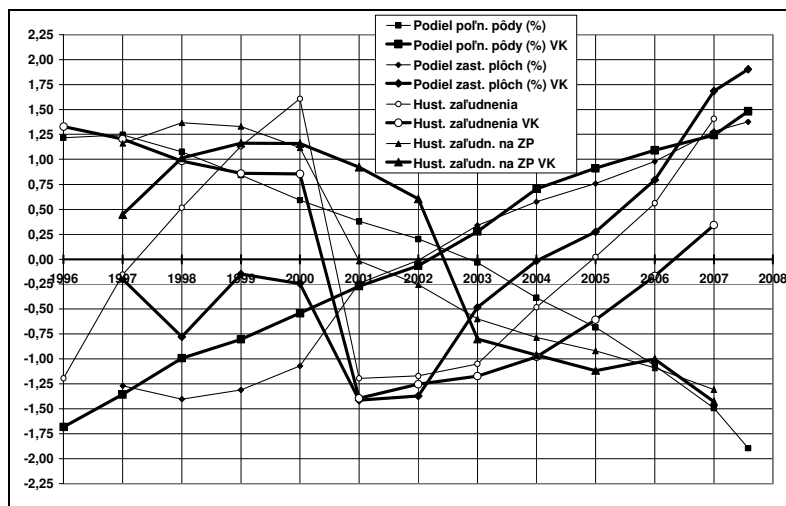

Graf 2. Vývoj vybraných demografických indikátorov priestorovej polarizácie v rokoch 1996 - 2007 v jednotkách štandardizovaného skóre z na osi y

Z tretej veľkej skupiny "všeobecno-geografických" indikátorov stupňa vývoja krajiny na škále od "rurálnej" po "urbánu" alebo od "prírodnej" po "kultúrnu" sú analyzované nasledovné premenné: podiel poľnohospodárskej pôdy na celkovej výmere (%), podiel zastavanej plochy na celkovej výmere (%), hustota zaľudnenia (v obyvateľoch na 1 km²) a hustota zaľudnenia na zastavanú plochu (ZP; v obyvateľoch na 1 km² ZP). Ich výber je inšpirovaný o. i. jednou z iniciatív pre vývoj alternatívnej definície a následné vymedzovanie rurálnych a urbánnych území v Európe, nazývanou "harmonizovaná typológia urbánno-rurálnej Európy" (Bengs, Ch. a Schmidt-Thomé, K., 2005, cf. Hurbánek, P., 2008). Ako zdrojové údaje sú použité počty obyvateľov k 31. 12. 1996 - 2007 (ŠÚ SR 2008b), rozlohy poľnohospodárskej pôdy, zastavanej plochy a celkovej výmery k 1. 1. 1997 - 2007, resp. 31. 12. 1996 - 2006 (ŠÚ SR 2008a, ÚGKaK SR 1997 - 2007) a k 21. 4. 2008 a 30. 8. 2008 (ÚGKaK SR 2008). Preto treba poznamenať, že graf 3 ku koncu roka 2007 v skutočnosti zobrazuje (1) v prípade podielov poľnohospodárskej pôdy a zastavanej plochy na celkovej výmere hodnoty k 21. 4. 2008 a (2) v prípade všeobecnej hustoty zaľudnenia a špecifickej hustoty zaľudnenia na ZP hodnoty vypočítané z údajov o počte obyvateľov k 31.12.2007 a celkovej výmere a zastavanej ploche k 21. 4. 2008 (z dôvodu nedostupnosti dát o rozlohe poľnohospodárskej pôdy, zastavanej plochy a celkovej výmere k 1. 1. 2008, resp. 31. 12. 2007).

Aby bolo možné jasne zobrazíť vývoj jednotlivých indikátorov a ich variačných koeficientov v tom istom grafe a vymedziť v ňom jednotlivé fázy z hľadiska ich rastu a poklesu, je nutné ich štandardizovať. Daňou za porovnateľnosť je však skutočnosť, že z takto štandardizovaných hodnôt nemožno povedať o regionálnych disparitách z hľadiska dvoch rôznych indikátorov, ktoré z nich sú väčšie a ani ktoré z nich rastú alebo klesajú rýchlejšie. Metóda štandardizácie však existuje niekoľko. Vojtková, M. (2007) vo svojej práci uvádza tri z nich, označuje ich D1, D2 a D3 a vo vzájomnom porovnaní vysvetľuje ich výhody a nevýhody. Metóda D1 je v slovenskej geografii asi najrozšírenejšia a obyčajne je nazývaná ballova metóda. Spomedzi väčšieho množstva autorov, ktorí jej použili prezentovali vo svojich príspevkoch napr. na 4. medzinárodnom geografickom kolokviu v Danišovciach možno spomenúť Dickú, J. (2007), Pšenku, T. (2007), Slavíka, V. a Bačíka, V. (2007). Jej nevýhodou je strata detailnosti informácie, keďže pôvodné, obyčajne metrické (intervalové alebo pomerové) premenné sú ňou transformované na poradové/ordinálne premenné. Metóda D2 transformuje pôvodnú hodnotu premennej x_i na štandardizovanú z_i jedným z nasledujúcich spôsobov: $z_i = (x_i - x_{\min}) / (x_{\max} - x_{\min}) \cdot 100\%$ alebo $z_i = (x_{\max} - x_i) / (x_{\max} - x_{\min}) \cdot 100\%$. Jej nevýhodou je, že všetky hodnoty z_i sú do značnej miery výrazne ovplyvnené dvomi extrémnymi hodnotami x_{\min} a x_{\max} , ktoré tak môžu významne ovplyvniť tiež celkové výsledky

syntézy obyčajne nasledujúcej po šandardizácii jednotlivých analytických ukazovateľov. V slovenskej geografii ju použil napr. Horňák, M. (2005) a na spomínanom kolokviu napr. Ira, V. a kol. (2007).

Graf 3. Vývoj vybraných "všeobecno-geografických" indikátorov priestorovej polarizácie od 31. 12. 1996 do 30. 8. 2008 v jednotkách šandardizovaného skóre z na osi y

Posledná metóda D3 je klasická štatistická metóda tzv. šandardizovaného skóre $z_i = (x_i - x_{\text{mean}}) / s$, resp. $z_i = (-1) \cdot (x_i - x_{\text{mean}}) / s$, kde x_{mean} je jednoduchý aritmetický priemer a s je jednoduchá smerodajná odchýlka, resp. v prípade potreby ich vážené varianty, a je najpoužívanejšou metódou šandardizácie vo svete nielen v geografii, ale i v iných disciplínach. Jej aplikácia môže byť nevhodná len v zriedkavých prípadoch. Napr. ak by po jej použití mala nasledovať syntéza a niektorý prvok v súbore by dosiahol výnimočné syntetické hodnotenie len vďaka výnimočnej hodnote v jednom z analytických ukazovateľov. Obdobou tejto metódy je forma, v ktorej je namiesto priemeru dosadený medián a namiesto smerodajnej odchýlky napr. kvartilové rozpätie (cf. Halás, M., 2008) alebo iná miera variability založená na kvantiloch. Jej použitie je vhodné najmä pri analytických ukazovateľoch s extrémne zošikmeným rozdelením, avšak nevýhodou je problematickosť zistenia hodnôt "váženého" mediánu a "váženého" kvartilového rozpätia v prípade, že jednotlivé prvky súboru majú rôzne váhy (t.j. nie sú nimi napr. respondenti, ale sú nimi napr. regióny). Pre úplnosť treba spomenúť relatívne jednoduchú a často využívanú šandardizačnú metódu $z_i = (x_i / x_{\text{mean}}) \cdot 100\%$ (cf. Kičina, R. a Machlica, G., 2005), prípadne jej obdobu aplikovanú pri časových radoch vo forme $z_i = (x_i / x_1) \cdot 100\%$ alebo $z_i = (x_i / x_n) \cdot 100\%$, kde x_1 je prvou a x_n poslednou hodnotou v danom rade. Použitie ostatnej menovanej metódy napr. na zobrazenie vývoja rôznych premenných v tom istom grafe nie je vhodné, ak pri následnej interpretácii grafu nie je kladený dôraz na porovnanie rýchlostí rastu jednotlivých premenných, ale len na identifikáciu fáz rastu a poklesu, čo je aj prípad tohto príspevku. Z uvedeného preto vyplýva, že ako najvhodnejšia je nakoniec vybraná metóda vyššie označená ako D3.

Keďže grafy jasne dokumentujú, v ktorých etapách sledovaného obdobia regionálne disparity z hľadiska jednotlivých indikátorov klesajú a v ktorých rastú, je snáď už len potrebné stručne poukázať na pozoruhodné "obdobie zvratu" v rokoch 2000 - 2002. Toto je totiž charakteristické zmenou z konvergentného na divergentný vývoj regionálnych rozdielov z hľadiska štyroch indikátorov (miery nezamestnanosti, strednej dĺžky života žien, všeobecnej hustoty zaľudnenia a viac-menej tiež podielu zastavanej plochy na celkovej výmere) a súčasne opačnou zmenou z divergentného na konvergentný vývoj regionálnych rozdielov z hľadiska iných dvoch indikátorov (strednej dĺžky života mužov a špecifickej hustoty zaľudnenia na zastavanej plochu). Zvyšné štyri indikátory ako aj regionálne rozdiely z ich perspektívy sa vyvíjali viac-menej monotónne, t.j. v sledovanom období u nich dominoval len rast alebo len pokles. Zatiaľ čo však v prípade priemernej hrubej nominálnej mesačnej mzdy a ekonomického agregátu na 1 obyvateľa rástli rovnako ich priemerné hodnoty za SR ako celok ako aj regionálne rozdiely z ich perspektívy, v prípade podielu poľnohospodárskej pôdy na celkovej výmere a kombinácie mŕtvorodenosti a dočenskej úmrtnosti ich priemerné hodnoty za SR ako celok prevažne klesali a regionálne rozdiely z ich perspektívy prevažne rástli.

Je treba pripustiť, že sledované obdobie je príliš krátke na to, aby mohlo zachytiť významnejšie dlhodobé trendy vo vývoji polarizácie na Slovensku – obzvlášť napr. z hľadiska strednej dĺžky života,

kde je sledovaný časový rad najkratší a výsledky pre každý z rodov sa zdajú byť protichodné – avšak ak pripustíme, že odrážajú istú mieru reality, potom treba tiež uznať, že reformy vlády pôsobiacej na prelome milénia a iné spolupôsobiacie procesy, ako napr. európska integrácia a globalizácia, boli dostatočne silné na to, aby zvrátili dovtedajší vývoj regionálnych disparít z hľadiska širšieho spektra oblastí života človeka a vývoja spoločnosti a prostredia. Napr. zistenie o zvrate z konvergentného na divergentný vývoj regionálnych rozdielov z hľadiska hustoty zaľudnenia niekedy v priebehu roka 2001 naznačuje, že trend znižovania priestorovej koncentrácie obyvateľstva (a teda i regionálnych disparít z hľadiska hustoty zaľudnenia) v okresoch Slovenska v rokoch 1991 - 2001, ktorý je v protiklade zo všetkými predchádzajúcimi etapami vývoja v rokoch 1869 - 1991, a na ktorý pomocou analýzy Lorenzovou krivkou poukazujú Ondoš, S. a Korec, P. (2006), bol len dočasný, a že od roku 2001 priestorová koncentrácia obyvateľstva (a niektorých jeho vyššie hodnotených aktivít) naďalej rastie. Pre lepšiu čitateľnosť kriviek všeobecnej a špecifickej hustoty zaľudnenia však treba dodať, že prudký pokles v priebehu roka 2001 je pravdepodobne dôsledkom nutnej úpravy počtu obyvateľov zisteného demografickou štatistikou, t.j. prostredníctvom bilancie, na počet zistený v sčítaní obyvateľstva, t.j. prostredníctvom samosčítania. Rozdiel medzi nimi môže byť konkrétne spôsobený v prvom prípade napr. nezachytením tých, ktorí si neplnia nahlasovaciu povinnosť pri emigrácii, a v druhom prípade napr. tých, ktorí sa nezúčastnia sčítania (cf. Vaňo, B. a kol., 2003).

Literatúra

- BENGS, Ch., SCHMIDT-THOMÉ, K., (eds.), 2005: Urban-rural relations in Europe, ESPON 1.1.2, Final Report, Helsinki University of Technology, Centre for Urban and Regional Studies, European Spatial Planning Observation Network (ESPON) Coordination Unit, Luxembourg, 279s. http://www.espon.eu/mmp/online/website/content/projects/259/649/index_EN.html.
- BEZÁK, A., 2000: Funkčné mestské regióny na Slovensku. In: Geographia Slovaca 15, Slovenská akadémia vied, Geografický ústav Bratislava, 89s.
- BLAŽEK, J., 1996: Meziregionální rozdíly v České republice v transformačním období. Geografie - sborník České geografické společnosti, 101, 4, 265–277.
- BLAŽEK, J., CSANK, P., 2007: Nová fáze regionálního rozvoje v ČR? In: Sociologický časopis, 43, 5, Sociologický ústav Akademie věd ČR Praha, 945–965. http://sreview.soc.cas.cz/upl/archiv/files/512_07-5%20Blazek.pdf.
- DICKÁ, J., 2007: Diferenciácia sociálno–demografickej štruktúry v zázemí mesta Košice z aspektu suburbanizácie. In: Geographia Cassoviensis, 1, UPJŠ, PriF, Ústav geografie Košice, 19–24.
- HALÁS, M., 2008: Priestorová polarizácia spoločnosti s detailným pohľadom na periférne regióny Slovenska. In: Sociologický časopis, 44, 2, vyd. Sociologický ústav Akademie věd ČR Praha, 349–369. http://sreview.soc.cas.cz/upl/archiv/files/512_2008-2Halas.pdf.
- HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P., 2001: Příspěvek k teorii polarizovaného vývoje území se zaměřením na periferní oblasti. Geografie - sborník České geografické společnosti, 106, 1, 1–11.
- HORNÁK, M., 2005: Dopravné marginálne regióny Slovenska. In: Acta Facultatis rerum naturalium Universitatis Comenianae, Geographica, Suppl. No. 3, UK, PriF Bratislava, 199–205.
- HURBÁNEK, P., 2008: Recent developments in definitions of rurality/urbanity: Focus on spatial aspect and land cover composition and configuration. In: Komornicki, T., Czapiewski, K. Ł. (eds.): Europa XXI, 17, Contemporary dilemmas of spatial development in Europe. Polish Academy of Sciences, Stanisław Leszczycki Institute of Geography and Spatial Organization Warszawa, 9–27.
- IRA, V., HANUŠIN, J., BETÁK, J., CEBECAUEROVÁ, M., GREŠKOVÁ, A., HUBA, M., LACIKA, J., LEHOTSKÝ, M., PODOLÁK, P., 2007: Sieť chránených území v regióne Tatier z hľadiska udržateľného rozvoja. In: Geographia Cassoviensis, 1, UPJŠ, PriF, Ústav geografie, Košice, 61–66.
- KIČINA, R., MACHLIČA, G., 2005: Mapovanie regionálnych podmienok na podnikanie: Index regionálneho podnikateľského prostredia. Podnikateľská aliancia Slovenska, 69s. http://www.alianciapas.sk/menu_projekty_regionalne_podmienky_2005.htm.
- KOREC, P., 2005: Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004. Geografika Bratislava, 227s.
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K., 2005: Vývoj regionálnych disparít na Slovensku a problémy regionálneho rozvoja Prešovského kraja. In: Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Prírodné vedy, Folia Geographica, 8, PU Prešov, 66–88. <http://www.fhvp.unipo.sk/~matlovicova/Region%C3%A1lne%20disparity.pdf>.
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K., 2008: Regionálne disparity a regionálny rozvoj na Slovensku s osobitným zreteľom na Prešovský kraj. In Rydz E. - Kowalak A. (eds.): Świadomość ekologiczna a rozwój regionalny, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, 125–143.

- ONDOŠ, S., KOREC, P., 2006: Vývoj priestorovej koncentrácie obyvateľstva v regiónoch Slovenska. In: Mládek, J., Kusendová, D., Marenčáková, J., Podolák, P., Vaňo, B. (eds.): Demogeografická analýza Slovenska. 1. vydanie. Univerzita Komenského Bratislava, 17–18.
- SLAVÍK, V., BAČÍK, V., 2007: Mikroregióny ako podklad ku komunálnej reforme v SR. In: Geographia Cassoviensis, 1, UPJŠ, PriF, Ústav geografie Košice, 169–174.
- SLOBODA, D., 2006: Slovensko a regionálne rozdiely: Teórie, regióny, indikátory, metódy. Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika Bratislava, 49 p. <http://www.konzervativizmus.sk/article.php?991>.
- VAŇO, B., JURČOVÁ, D., LUKÁČOVÁ, M., MĚSZÁROS, J., PILINSKÁ, V., 2003: Populačný vývoj v Slovenskej republike 2002. Edícia: Akty, 5, INFOSTAT – Inštitút informatiky a štatistiky, Výskumné demografické centrum Bratislava, 84s. <http://www.infostat.sk/vdc/pdf/popul2002x.pdf>.
- VOJTKOVÁ, M., 2007: Hodnotenie efektivity bánk. SAS Fórum, Bratislava, 4s. <http://www.sas.com/offices/europe/slovakia/press/newsletters/SNLoctober2007/mv.pdf>.
- ŠŮ SR, 2008a: Databáza regionálnej štatistiky RegDat. Štatistický úrad Slovenskej republiky, Bratislava, <http://px-web.statistics.sk/PXWebSlovak/index.htm> (k 1.11.2008).
- ŠŮ SR, 2008b: Pohyb obyvateľstva v Slovenskej republike (Pramenné dielo) 1996 - 2007. Štatistický úrad Slovenskej republiky Bratislava, <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=6653> (k 1.11.2008).
- ŠŮ SR, 1998-2008: Zamestnanci a priemerné mesačné mzdy 1997-2007. Štatistický úrad Slovenskej republiky Bratislava.
- ŠŮ SR, 2001: Skrátené úmrtnostné tabuľky za okresy a kraje Slovenskej republiky 2001. Štatistický úrad Slovenskej republiky Bratislava.
- ÚGKaK SR, 1997-2007: Štatistická ročenka o pôdnom fonde v SR podľa údajov katastra nehnuteľností k 1. januáru 1997 – 2007. Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky Bratislava.
- ÚGKaK SR, 2008: Katastrálny portál: Úhrnné hodnoty druhov pozemkov. Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, Bratislava, <https://www.katasterportal.sk/kapor/uahdpFormInit.do> (k 21.4.2008 a k 30.8.2008).
- ÚPSVaR, 2008: Štatistiky - mesačné, január 1997 - 2008. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny Bratislava, <http://www.upsvar.sk/> (k 1.11.2008).

Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0579-07. Analýza stručne načrtnutá v tomto príspevku bude podrobnejšie popísaná a publikovaná v pripravovanej monografii venovanej problematike periférnosti a priestorovej polarizácie na Slovensku.

Development of Spatial Polarisation at Regional Scale in Slovakia in 1996 - 2008

Pavol HURBÁNEK

***Summary:** The objective of this contribution is to analyse the development of spatial polarisation at regional scale in Slovakia in 1996 and 2008, and to identify those parts of the studied period that are characterised by divergent development, those characterised by convergent development, and the moments between them, i.e. when the growth of regional disparities/differences turns into their decline or vice versa. Original data for districts are transformed into data for quasi functional urban regions. The intensity of regional disparities is measured by weighted variation coefficient. The following ten indicators are studied: unemployment rate, mean monthly salary, economic aggregate per 1 inhabitant, number of infants (till the age of one year) died plus the number of stillbirths in one thousand of all births, life expectancy at birth for females and for males, share of agricultural land on total area, share of built-up land on total area, general population density on total area, and specific population density on built-up area. The results indicate a relatively important "period of turn" in 2000 - 2002, when the regional development turned from convergent to divergent from the perspective of four indicators and it also turned from divergent to convergent from the perspective of other two indicators.*

Adresa autora:

Mgr. Pavol Hurbánek, PhD.
Katedra humánnej geografie a demogeografie,
Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského
Mlynská dolina, 842 15 Bratislava
pavolhurbanek@gmail.com